

Asia: VN/29848/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta (nikotiinipussit)

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne sallittuja makuja koskevaan sääntelyyn

Syöpäjärjestöt kiittää mahdollisuudesta lausua vielä uudestaan hallituksen esitykseen tupakkalaista. Syöpäjärjestöt pitää esitystä edelleen tupakkalain tavoitteiden vastaisena, sillä lausuttavana oleva esitys sallii Suomen markkinoille uuden nikotiinituotteen, joka luonteensa vuoksi tulee houkuttelemaan tupakka- ja nikotiinituotteita käyttämättömiä nuoria aloittamaan tuotteen käytön. Esityksen myötä nikotiinituotteiden käyttö tulee mitä todennäköisimmin lisääntymään ja tällä on kauaskantoisia, negatiivisia seurauksia erityisesti nuorten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä suomalaiselle kansanterveydelle.

On kuitenkin tärkeää saada nikotiinipussit sääntelyn piiriin. Nikotiiniriippuvuus on jo nyt kasvanut nikotiinipussien sääntelemättömän tilanteen vuoksi ja Syöpäjärjestöt kannattaakin uuden tupakkalain saattamista voimaan mahdollisimman nopeasti seuraavin muutoksin:

- Kaikki makuaineet kielletään
- Nikotiinipitoisuus rajoitetaan 6 mg/g
- Kaikkien tupakka- ja nikotiinituotteiden ikäraja nostetaan 20 ikävuoteen.
- koulujen ja oppilaitosten tupakointikiellot laajennetaan koskemaan myös tupakan vastikkeiksi luokiteltavia tuotteita, kuten nikotiinittomia kertakäyttöisiä sähkösavukkeita sekä nikotiinipusseja, ja nuuskaa tai nikotiinipusseja ulkonäöltään muistuttavaa energianuuskaa.

Esityksen tavoitteena on suojella erityisesti lapsia ja nuoria nikotiinipussien vaikutuksilta ja ehkäistä nikotiinipussien käyttöä nuorison keskuudessa hallitusohjelman mukaisesti. Valitettavasti näiden tavoitteiden osalta hallituksen esitys on epäonnistunut.

Tupakkalain muutosehdotus sallisi nikotiinipusseissa edelleen nuorten suosituimmat maut, mintun ja mentolin, jotka tutkitusti vetoavat nuoriin. Minttu ja mentol ovat tyypillisiä makuja, joilla nikotiinituotteiden käyttö aloitetaan. Mentolin on lisäksi havaittu lisäävän nikotiinin imeytymistä, joten sitä ei voida pitää pelkkänä makuaineena. Mentolin nikotiinin imeytymistä lisäävä vaikutus voi lisätä myrkytyksen ja riippuvuuden kehittymisen riskiä. Savukkeiden kohdalla mentoli on yhdistetty myös vaikeampaan riippuvuuteen ja suurempiin haasteisiin tupakoinnin lopettamisessa. Tupakkateollisuus on perinteisesti käyttänyt mentolia tuotteissaan myös haitattoman mielikuvan luomisessa.

Makuaineet houkuttelevat tutkitusti nuoria kokeilemaan ja käyttämään nikotiinituotteita ja niiden salliminen nikotiinipusseissa luo nuorille mielikuvaa vähemmän haitallisesta tuotteesta. Nuorten tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilut ja käyttö ovat usein ennalta suunnittelemtomia tilanteita, joihin vaikuttavat ryhmäpaine ja ympäristön suhtautuminen näihin tuotteisiin. Jos nuoren arjen ympäristössä suhtaudutaan positiivisesti tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja niiden käyttö on näkyvästi osana arkea, altistaa se nuoret tuotteiden käytölle ja kokeiluille.

WHO:n kansainvälinen tupakkapuitesopimus, Framework Convention on Tobacco Control (FCTC) velvoittaa sopimusosapuolia artikla 5b:ssä toteuttamaan tehokkaita toimenpiteitä paitsi tupakan kulutuksen myös nikotiiniriippuvuuden torjumiseksi ja vähentämiseksi. Mikäli nikotiinipussien sääntely jää muita tupakkalain alaisia tuotteita löyhemmäksi ja sallii niissä muissa tuotteissa kiellettyjä makuaineita, on riskinä niiden käytön lisääntyminen väestössä.

Kansainvälisesti Suomi on tunnistettu edelläkävijäksi, jossa tupakkapolitiikka on perustunut vahvasti tieteelliseen näyttöön. Myös hallitusohjelmassa korostetaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Jos nikotiinipusseja ja tupakan vastikkeita ei säädetä laissa yhdenvertaisesti muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden rinnalla, on riskinä, että uusien nikotiinituotteiden käyttö ja niihin liittyvät haitat lisääntyvät ja menetämme asemamme tupakkapolitiikan edelläkävijänä.

Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön väheneminen on hidastunut, jopa pysähtynyt. Tämä johtunee sähkösavukkeiden eli vape-laitteiden ja nikotiinipussien kasvaneesta suosiosta. Yläkouluikäisillä sähkösavukekokeilut ja päivittäinen käyttö ovat yhtä yleisiä tai yleisempiä kuin tupakointi tai nuuskan käyttö. Eurooppalaisen koululaistutkimuksen, European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD), mukaan vuonna 2024 yhdeksäsluokkalaisista pojista 31 % ja tytöistä 17 % ilmoitti joskus käyttäneensä nikotiinipusseja, ja päivittäin niitä oli käyttänyt 11 % pojista ja 3 % tytöistä.

Jos aidosti halutaan suojella lapsia ja nuoria, on kaikki makuaineet kiellettävä.

Muut mahdolliset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta

Hallituksen esityksen tavoitteena on vähentää hengenvaarallisia nikotiinimyrkytyksiä, joita pienille lapsille voi aiheutua, jos nämä pääsevät nielemään tai imeskelemään nikotiinipusseja. Myös tältä osin esitys on epäonnistunut.

Esitetty nikotiinimäärä (16,6 mg/g) on niin korkea, että jo yksi tällainen pussi nieltynä voi olla hengenvaarallinen pienelle lapselle ja pienemmätkin annokset voivat aiheuttaa vakavia myrkytysoireita. Tämä todetaan jo lausuntoesityksessä. Nikotiinipussien sisältämät makuaineet voivat houkutella myös pieniä lapsia maistamaan pusseja.

Lisäksi korkea nikotiinipitoisuus lisää nikotiiniriippuvuuden kehittymisen riskiä.

Syöpäjärjestöt esittää nikotiinipitoisuuden rajoittamista 6 mg/g. Nikotiinipitoisuuden rajoituksen lisäksi tulisi huomioida, että yhden annoksen nikotiinipitoisuutta ei voi kasvattaa tuotteiden annoskokoa suurentamalla.

Nikotiini luokitellaan voimakasta riippuvuutta aiheuttavaksi myrkyksi, jolla on lukuisia tunnettuja terveyshaittoja. Jo pieninä annoksina nikotiini voi aiheuttaa myrkytysoireita, suurina annoksina johtaa kuolemaan. Erityisen haitallista nikotiini on lapsen ja nuoren terveydelle, kasvulle ja kehitykselle. Nikotiini rasittaa verenkiertoelimistöä, lisää riskiä tyypin 2 diabetekselle ja on yhdistetty syövän syntyyn ja kasvuun. Lisäksi nuorten kehittyvät aivot ovat erityisen alttiita nikotiiniriippuvuudelle: nikotiini voi vaikeuttaa mm. tiedonkäsittelyä ja kognitiivisia taitoja. Nikotiiniriippuvuus lisää myös terveyspalvelujen tarvetta ja heikentää tulevien sukupolvien terveyttä ja hyvinvointia.

Nuorilla tuotteiden käyttö harvoin rajautuu yhteen tuotteeseen ja tutkimuksissa on todettu sähkösavukkeen ja savuttomien tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lisäävän riskiä tupakoinnin aloittamiselle. Nuorten eri tuotteista saamat nikotiinimäärät voivat olla moninkertaisia ja haitat siten myös suurempia.

Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö aloitetaan tavallisimmin ennen 20 ikävuotta. Nikotiinipussit kiinnostavat tutkitusti nuoria ja nuoria aikuisia myös muissa maissa, mutta erityisesti Pohjoismaissa. Nikotiini aiheuttaa muutoksia kehittyvien aivojen rakenteeseen ja toimintaan, sekä lisää ahdistus- ja masennusoireilua. Nuoren aivot ovat myös aikuista herkemmit riippuvuuden kehittymiselle. Saatavuuden rajoittaminen ikäraja nostamalla on tutkitusti hyvä keino ehkäistä nuorten nikotiinituotteiden käytön aloitusta. Esitämme kaikkien tupakka- ja nikotiinituotteiden ikärajan nostamista 20 ikävuoteen.

Esitämme myös tiukennusta tupakointikieltoa koskevaan kohtaan. Tupakkalain muutosehdotus antaisi kouluille ja oppilaitoksille mahdollisuuden ottaa tupakan vastikkeet, kuten kertakäyttöiset sähkösavukkeet alaikäiseltä haltuun. Tämä ei kuitenkaan ratkaise sitä ongelmaa, että nämä tuotteet

päätyvät liian helposti nuorten haltuun, ja lakiehdotuksen tupakointikiellot eivät koske tupakan vastikkeiden eli tässä tapauksessa kertakäyttöisten (nikotiinittomiksi ilmoitettujen) sähkösavukkeiden käyttöä täysi-ikäisillä koulujen ja oppilaitosten tiloissa. Esitämme, että tupakointikiellot laajennettaisiin koskemaan myös tupakan vastikkeiksi luokiteltavia tuotteita, kuten nikotiinittomia kertakäyttöisiä sähkösavukkeita sekä nikotiinipusseja, ja nuuskaa tai nikotiinipusseja ulkonäöltään muistuttavaa energianuuskaa.

Tupakkalain ja kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen (FCTC) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Nyt esitetyt muutokset vievät tilannetta väärään suuntaan. Suomessa katsetta kannattaa kääntää Ruotsiin, jossa lukiolaisten tupakointi on kääntynyt pieneen nousuun vuodesta 2021 ja nuorten nuuskan käyttö (sis. ruotsalaisen nuuskan ja valkoisen nuuskan eli nikotiinipussit) on lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä. Suosituin tuote on nikotiinipussi. Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN:n ja kansanterveysviranomaisten (Folkhälsomyndigheter) vuoden 2024 tutkimusten mukaan enemmistö (65 %) lukiolaisista käytti vähintään yhtä nikotiinituotetta.

Ruotsin kulutusluvut osoittavat, ettei nuuskan tai nikotiinipussien käyttö vähennä muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä. Tutkimusten mukaan sähkösavukkeiden ja nuuskan käyttö lisää riskiä siirtyä tupakointiin. Tämän perusteella Suomen tulisi suhtautua kielteisesti ja erittäin suurella varovaisuudella uusien nikotiinituotteiden markkinoille saattamiseen. Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön kasvu, erityisesti nuorten keskuudessa, on huolestuttavaa niin kansanterveyden kuin valtiontaloudenkin kannalta.

Hartonen Sarianne
Syöpäjärjestöt